

Vse podatke, ki jih je Hudales dobil za obravnavano obdobje in prostor, primerja s slovenskimi in evropskimi podatki za isto obdobje. Tako Hudalesova raziskava ni samo nizanje dolgočasnih števil in statistik, ampak je polna zanimivih ugotovitev in primerjav. Knjiga *Od zibelj do groba* je zato kot nekakšna zbirka podatkov, med seboj primer-

janih na najrazličnejše načine, iz katerih je avtor uspel dobiti zanimivo zgodbo o rojstvih, porokah in smrti v Velenju in Šaleški dolini v 19. stoletju.

Diagrami in tabele spremljajo in dopolnjujejo besedilo (za tiste, ki jim že sami povedo kaj več, jih je nekaj dodanih še v dodatku). Čisto na koncu sledi še obširen povzetek.

Marjeta Tekavec

CURT SACHS, SVETOVNA ZGODOVINA PLESA.

Prevedla Mojca Vogeljik.

Znanstveno in publicistično središče

(zbirka Sophia 1/97). Ljubljana 1997.

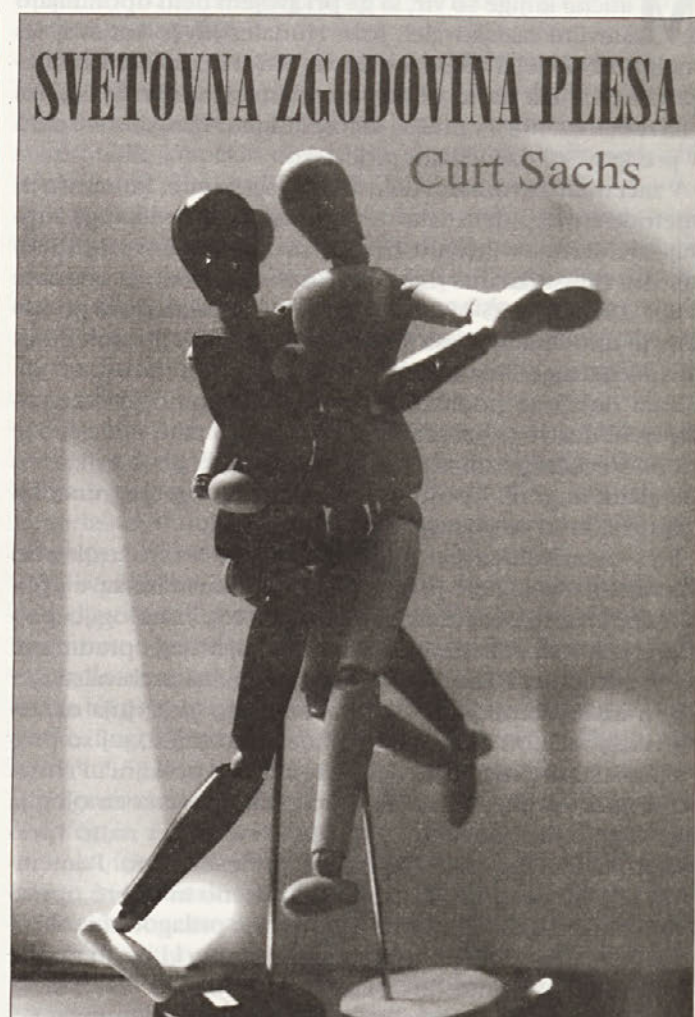
ISBN: 961-6014-88-9

Teoretična dela s področja plesa so v Sloveniji redke ptice in vse napovedane težko pričakovane. Jeseni leta 1997 smo z veseljem sprejeli prvo slovensko izdajo še danes aktualnega dela, napisanega v zgodnjih tridesetih letih tega stoletja, eno temeljnih knjig s plesnega področja: *Svetovno zgodovino plesa* nemškega etnomuzikologa Curta Sachsa.

Curt Sachs je bil rojen leta 1881 v Berlinu v Nemčiji, kjer je leta 1904 tudi doktoriral. Od leta 1919 je sprva poučeval na Berlinski univerzi, nato v New Yorku, do svoje smrti leta 1959 pa kot častni profesor na Kolumbijski univerzi. Leta 1930 ga je egiptovska vlada imenovala za svetovalca za ohranjanje in razvrščanje vzhodnih glasbil. Bil je član ameriškega združenja muzikologov in njegov predsednik od leta 1948 do 1950. Njegova bibliografija je leta 1957 štela čez dvesto samostojnih enot. Sachs je eden vodilnih glasbenih zgodovinarjev prve polovice 20. stoletja, ki pa se ni omejil le na etnomuzikologijo, pač pa tudi na področje razvrščanja glasbil in plesne zgodovine. V predgovoru k nemški izdaji knjige *Svetovna zgodovina plesa* iz leta 1933 med drugim piše: "Toliko bolj jasno pa mi je, da je bilo zame kot glasbenega zgodovinarja nujno, da sem se obrnil k plesu, če nisem hotel glasbene umetnosti samovoljno izločiti iz živega umetnostnega organizma. Ples je najbližji koreninam vsake umetnosti; brez plesa bi mogoče ostala mnoga globlja vprašanja glasbene zgodovine brez odgovora. /.../ Mogoče je ples preveč mnogostranski. Dotika se zgodovine jezikov in sega nadalje v področje fiziologije in psihologije, vere, narodopisja in narodoslovja, glasbe in likovne umetnosti, sociologije in gospodarske zgodovine..."

Svetovna zgodovina plesa je bila prvič izdana leta 1933 v Berlinu, kmalu nato pa prevedena v številne svetovne jezike.

Knjiga je tematsko razdeljena na dva dela: sistematični ter zgodovinski. Prvi razčlenjuje različne tipe plesov in se pri tem največ časa zadrži pri neevropskih, pogosto prvinskih kulturah. Pri tej razčlenitvi najprej prikaže vrste gibanj, kamor štejemo npr. krčevite, odprte ter njim nasprotne zaprte plese. Drugo poglavje opisuje teme (vsebine) ali vrste plesov. Tu izvemo, da lahko razločimo pri npr. zdravilskih, rodnostnih, posvetitvenih, poročnih, pogrebniških, bojnih in drugih plesih na eni strani posnemovalne (upodobitvene), na drugi pa abstraktne (nefigurativne) elemente,

tako kot tudi prepletanje in stopnjevanje obeh zvrsti. V tretjem poglavju z naslovom *Oblika* avtor pove nekaj o solističnih ter parnih plesih, več časa pa se pomudi pri skupinskih plesih. Pri teh razločujemo cel spekter različnih koreografskih elementov, kot so krog, kačasto vijuganje, menjavanje mest, četvorka, most, verižno prepletanje... V razdelku z naslovom *Spoli* Sachs opozori na totemistično-eksogamno-matriarhalne družbe, v katerih so moški plesi tako močno last moških, da jim ženske ne smejo niti prisostvovati. Prav tako pa imajo tudi ženske določene plese, iz katerih je drugi spol izključen. Tako je v temeljnih kulturah, mešani ples pa je že domena visoko razvite monoteistične družbe. Sistematični del se konča s poglavjem o glasbi, v katerem najprej izvemo nekaj o naravnih zvokih, nato o ritmični spremljavi plesa, obširno pa je pred-

navljena melodija v odnosu do plesa. K lažjemu razumevanju napisane pripomore tudi 31 kratkih glasbenih primerov.

"Ljudje so verjetno od svojih živalskih prednikov podelovali veselo rajanje okoli središčnega predmeta." Ta Sachsova domneva o začetkih človekovega plesa uvede drugi - zgodovinski del knjige. Na kratko nam predstavi preolitske temeljne kulture, ki poznajo solistični in skupinski krožni ples, lahko pa razločujemo tudi med abstraktnim plesom z značilnim kroženjem okoli človeka ali predmeta ter posnemovalnim plesom z živalskimi plesi. V neolitiku je opazen velik napredek v intelektualnem razvoju človeka, ki močno vplival tudi na ples. Zanimiva je npr. sprememba oblika - ena ali celo dve vrsti nasproti si stoječih plesalcev. nastankom družbene delitve na gospodarje in služabnike bil omogočen prehod obrednih in družabnih v poklicne gledališko-odrske plesne. Od razvoja egipčanskega plesa slavnostnimi igrani, "uvozom" plesalcev iz dežel, znanih plesu, navdušenjem nad plesom pritlikavcev ter svežih iger boga Ozirisa nas avtor popelje še skozi čudovito umetnost plesa rok v Indiji ter visoko umetnost simboličnih kretenj na Japonskem. V poglavju o plesu v Evropi avtor najprej predstavi antično Grčijo, znano po plesno zelo razvijemem ljudstvu, nato pa še antični Rim z njegovo ne manj bogato plesno zgodovino. Po sprehodu skozi srednjeveško trubadursko obdobje pridemo do petnajstega stoletja, polnega pomembnih novosti, kot so npr. prvo opisovanje plesnih korakov, nastanek poklica plesnega učitelja, rojstvo plesne teorije itd. Sledi še cel niz opisov plesov, značilnih za zgodnjo renesanso, obdobje galiarde v 16. in prvi polovici 17. stoletja, obdobje menueta ter valčka,

vse do tanga v dvajsetem stoletju. Temu je avtor dodal še opise spremljajoče glasbe.

Poleg teh dveh že predstavljenih osrednjih delov vsebuje knjiga še prevod Sachsovega predgovora k nemški izdaji iz leta 1933, na koncu opombe, literaturo ter slikovne priloge.

Čeprav je original Sachsove *Svetovne zgodovine plesa* pisan v nemškem jeziku, je slovenska izdaja prevedena po ponatisu ameriške izdaje (*World History of the Dance*, New York 1937) iz leta 1963. Prevajalka je Mojca Vogelnic (prispevala je tudi krajši uvod), sicer diplomirana arhitektka, magistra filozofske estetike in doktorantka pedagoških znanosti, samostojna kulturna delavka in raziskovalka ter predavateljica. Vogelnikova je avtorica, soavtorica in prevajalka več del s plesnega in likovnega področja.

Prevod takšnega dela je gotovo zelo zahtevno delo in Mojca Vogelnic se je v večini primerov dobro približala duhu slovenskega jezika (npr. *Čisti krčeviti plesi*, *Figurativni plesi...*) in ustrezno poslovenila mnoge zapletene strokovne izraze. Morda bi bilo Sachsov termin *Chorreigen* primerneje kot *koralni plesi* prevajati z izrazi *skupinski*, *zborovski plesi* ali celo z *raji*. Rajati pomeni za ljudi predvsem plesati skupinsko, čeprav uporabljamo ta izraz tudi za parni ples. Zmotil me je tudi termin *primitiven*, *primitivno ljudstvo*, ki nosi predznak nečesa slabšalnega, nizkega, omejenega, zato sodobna etnologija namesto tega izraza takšno ljudstvo označuje raje kot *prvinsko*, *prvotno* ali *naravno* (Sachs: *Naturvölker*).

Kljub tem pripombam knjigo toplo priporočam etnologom ter študentom etnologije, ker razjasnjuje mnoga vprašanja o razvoju plesa, zaradi poljudnega načina pisanja pa je knjiga primerna tudi za najširši krog bralcev, ki se zanimajo za plesno umetnost.